

Міжнародні терористичні організації, які за зовнішніми ознаками відповідають транснаціональним злочинним організаціям, не підпадають під визначення «транснаціональної організованої злочинності», так як основним завданням їх злочинної діяльності є не отримання надвисоких прибутків, а вчинення політично вмотивованих злочинів для досягнення відповідної політичної мети.

Список використаної літератури

1. Вербенський М.Г. Протидія транснаціональній організованій злочинності спеціалізованими підрозділами органів внутрішніх справ України: сучасні тенденції // Право і суспільство. – 2006. – № 2. – С. 83-88.
2. Репецька А.Л. Транснациональная организованная преступность в сфере экономики и финансов России // Организованная преступность и коррупция: Исследования, обзоры, информация. Социально-правовой альманах. – 2000. – Вып. 1. – С. 34-38.
3. Пшеничний І.В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії їй: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 2000. – 16 с.
4. Яценко В.А. Транснациональная организованная преступность: Криминологическая характеристика и предупреждение: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Ростов-на-Дону, 2003.
5. Баранник І.Н. Транснациональная организованная преступность и сотрудничество правоохранительных органов российского Дальнего Востока и стран АТР в борьбе с ней (криминологические аспекты): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Владивосток, 2006.
6. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють: Закон України від 4 лютого 2004 року // ВВР. – 2004. – № 19. – Ст. 263.
7. Устинов В.В. Международный опыт борьбы с терроризмом: стандарты и практика. – М., 2002.
8. Колосков В.В. Наркобізнес як складова транснаціональної злочинності та терористичної діяльності // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2006. – Спецвипуск № 2. – С. 25-31.
9. Развитие связей между транснациональной преступностью и международным терроризмом // Борьба с преступностью за рубежом. – 2003. – № 7. – С. 3-8.
10. Транснациональная преступность и терроризм // Борьба с преступностью за рубежом. – 2003. – № 7. – С. 3-8.

Надійшла до редакції 10.04.2012

БОГАТИРЬОВ І.Г.,

доктор юридичних наук, професор

КОПОТУН І.М., кандидат юридичних наук

(Інститут кримінально-виконавчої служби)

УДК 343.81

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ ПІСЛЯ ОНОВЛЕННЯ УКРАЇНОЮ СВОЄЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті на підставі історико-правового аналізу законодавчих актів досліджується правове забезпечення функціонування кримінально-виконавчої системи після набуття Україною незалежності.

Ключові слова: історико-правовий аналіз, законодавчий акт, правове забезпечення, кримінально-виконавча система.

В статье на основе историко-правового анализа законодательных актов изучается правовое обеспечение функционирования уголовно-исполнительной системы после обретения Украиной независимости

Ключевые слова: историко-правовой анализ, законодательный акт, правовое обеспечение, уголовно-исполнительная система.

The article is based on historical legal analysis of the study of legislation analyzes the legal operation of the penal system after the upgrade of independence by Ukraine.

Keywords: History-legal analysis, legislation, legal provision, penal system.

Важливо усвідомити, що кризові явища в місцях позбавлення волі на рубежі набуття Україною своєї незалежності 1990–1991 рр. і загострення оперативної обстановки супроводжувалися зростанням рівня злочинності, збільшенням числа тяжких злочинів, зокрема, захоплення заручників, групової непокори засуджених представникам адміністрації, привели до актуалізації питань, чи відповідають меті і завданням державної політики у даній сфері, чинному законодавству, міжнародним стандартам поводження із засудженими органи та установи виконання кримінальних покарань. Старі, традиційні методи управління місцями позбавлення волі, які базувались на дотриманні жорстокого режиму та суворих умов відбування покарання у виді позбавлення волі, все менше сприяли затвердженню законності та правопорядку в установах виконання покарань.

Метою статті є історико-правовий аналіз правового забезпечення функціонування кримінально-виконавчої системи після набуття Україною своєї незалежності.

Після ретельної оцінки всіх наявних факторів держава була вимушена зробити перший крок до гуманізації існуючої репресивно-каральної політики в Україні. Міністерством внутрішніх справ за участю вчених і зацікавлених відомств були розроблені і затверджені постановою уряду від 11 липня 1991 р. № 88 «Основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи в Українській РСР» [1]. В її основу були покладені Декларація про державний суверенітет України, Загальна Декларація прав людини, Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими ООН, Європейські в'язничні правила, інші міжнародні угоди та документи. Реформа кримінально-виконавчої системи перш за все була спрямована на соціальну переорієнтацію системи виконання кримінальних покарань з урахуванням міжнародного досвіду та міжнародних документів про права людини, принципів законності, гуманізму, демократизму, справедливості, диференціації та індивідуалізації виховного впливу на засуджених.

Необхідно зазначити, що «Основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи в Українській РСР» передбачали глибокі докорінні зміни, що були розраховані на перспективу і вимагали тривалого часу на їх проведення. Критичний стан кримінально-виконавчої системи, скрутна фінансова ситуація, що склалась у місцях позбавлення волі, продиктували необхідність проведення у короткі строки менш радикальних змін у галузі законодавства з метою забезпечення існування самої системи місць позбавлення волі.

З урахуванням реальної обстановки до Верховної Ради, Президента і Кабінету Міністрів України вносились відповідні пропозиції про прийняття законодавчих і інших нормативних актів з метою вдосконалення діяльності установ і нормалізації оперативної обстановки серед засуджених та ув'язнених. Ці зусилля знайшли підтримку законодавчої та виконавчої влади України.

У 1990–1991 рр. МВС України за узгодженням із Генеральною прокуратурою України прийняло цілу низку нормативних актів, спрямованих на гуманізацію виконання покарання, зокрема, у грудні 1991 р. були внесені суттєві зміни до «Правил внутрішнього розпорядку виправно-трудоустанов», зокрема, засудженим було дозволено носіння короткої зачіски, сорочок цивільного зразка, було скасовано нагрудні знаки, розширено асортимент дозволених до придбання і збереження продуктів харчування і предметів споживання, зокрема, наручних годинників, спортивних костюмів тощо.

2 вересня 1991 р. Головне управління виправних справ було перейменовано у Головне управління виконання покарань МВС України, а відповідні органи в обласних управліннях МВС були перейменовані в Управління (відділи) виконання покарань, при цьому штатна структура залишилася без змін. 6 березня 1992 р. Верховною Радою України було прийнято Закон «Про скасування кримінальних покарань у вигляді заслання і вислання» [3], одночасно було також скасовано кримінальна відповідальність за ухилення від цих покарань. Усі особи, що відбували ці покарання в інших регіонах колишнього СРСР, були повернуті на Україну, що вплинуло і на наповненість місць позбавлення волі і на стан оперативної обстановки у них.

16 травня 1992 р. постановою Верховної Ради України було призупинено дію ст. 25(1) і ст. 52(2) Кримінального кодексу України про умовне засудження до позбавлення волі і умовне звільнення з місць позбавлення волі з обов'язковим залученням до праці (у зв'язку з масовою відмовою господарчих органів від працевикористання засуджених, які перебували на обліку у спецкомендатурах) [4].

5 серпня 1992 р. постановою Кабінету Міністрів «Про поліпшення діяльності установ кримінально-виконавчої системи» була схвалена пропозиція МВС про повернення громадян,

засуджених судами України, що відбувають покарання за її межами, до відповідних установ МВС України. Для її реалізації було передбачено будівництво в окремих областях нових слідчих ізоляторів, виправно-трудова колоній, відкриття колоній-поселень для створення засудженим належних умов тримання і забезпечення їхньої трудової зайнятості.

4 травня 1993 р. Верховною Радою України було прийнято Закон «Про внесення змін до ст. 25 КК України», згідно з якими було суттєво розширено перелік злочинів, за вчинення яких передбачалось відбування покарання у колоніях-поселеннях. Відповідно, вже 6 травня 1993 р. Верховною Радою України було прийнято Постанову «Про створення при виправно-трудова колоніях відділень колоній-поселень для засуджених, які твердо стали на шлях виправлення і були переведені у ці колонії за визначеннями народних судів» [6, с. 267].

6 травня 1993 р. з метою розвантаження слідчих ізоляторів та приведення умов тримання у них до європейських стандартів Верховною Радою України було прийнято постанову «Про тимчасове створення при виправно-трудова колоніях відділень слідчих ізоляторів для осіб, засуджених до позбавлення волі, вироків судів у відношенні яких ще не набули законної сили» [7, с. 268].

25 червня 1993 р. Верховною Радою України було прийнято «Державну Програму боротьби зі злочинністю», 6 розділом якої передбачено низку заходів щодо подальшого удосконалення діяльності національної кримінально-виконавчої системи (відкриття нових колоній і слідчих ізоляторів, поліпшення комунально-побутових умов тримання засуджених, надання додаткових пільг у виробничо-господарській діяльності тощо). 30 червня 1993 р. Верховною Радою України прийнято Закон «Про попереднє ув'язнення», який детально регламентував порядок і умови перебування громадян у слідчих ізоляторах та встановлював граничні терміни їх ув'язнення [9, с. 365].

26 січня 1994 р. було прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 31 «Про Програму приведення умов тримання засуджених, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі, а також осіб, що тримаються в слідчих ізоляторах і лікувально-трудова профілакторіях, у відповідність із міжнародними стандартами». Цим актом Україна затвердила спрямованість кримінально-виконавчої політики на досягнення рівня забезпечення прав і свобод громадян, прийнятого у передовій пенітенціарній практиці розвинених країн.

27 липня 1994 р. Верховною Радою було прийнято Закон України «Про внесення змін та доповнень у законодавчі акти України щодо врегулювання деяких питань, пов'язаних з умовами відбування покарання». Цим Законом введено відстрочку відбування покарання вагітним жінкам та жінкам, які мають неповнолітніх дітей віком до 3 років; дозволено короткострокові відпустки для жінок, які мають дітей у віці до 3 років, для їх влаштування у родичів, опікунів, дитячих будинках тощо.

6 червня 1994 р. постановою Кабінету Міністрів України № 352 «Про особливості застосування Закону України «Про підприємства в Україні» підприємствам установ по виконанню покарань і лікувально-трудова профілакторіїв Міністерства внутрішніх справ України» [12] підприємствам установ було надано ряд пільг, зокрема, підприємствам установ надавався пріоритет щодо їх залучення до виконання окремих видів робіт і поставок для державних потреб з метою створення робочих місць для залучення до праці кожного засудженого і забезпечення їх обсягом робіт, достатнім для оплати вартості утримання із зароблених ними коштів; підприємства отримали право встановлювати за рахунок зароблених коштів пільги щодо забезпечення засуджених додатковим харчуванням.

Ефективним стимулом для подальшого удосконалення діяльності національної кримінально-виконавчої системи став вступ України до Ради Європи у 1995 р., завдяки чому наша держава взяла на себе певні обов'язки перед міжнародною спільнотою, і в тому числі – вивести кримінально-виконавчу систему із підпорядкування МВС України та продовжити реформування кримінально-виконавчого законодавства, виходячи із вимог міжнародних стандартів у цій сфері.

Процес розвитку системи органів та установ виконання покарань отримав нове розуміння у зв'язку з прийняттям у червні 1996 р. Конституції України, яка закріпила нові ціннісні пріоритети й у статті 3 проголосила людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю в Україні [13, с. 3].

2 грудня 1996 р. постановою Кабінету Міністрів України № 1454 «Про невідкладні заходи щодо залучення до праці осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі» було намічено заходи щодо забезпечення вимог законодавства про залучення засуджених до праці,

приведення умов їх тримання у відповідність з вимогами Мінімальних Європейських норм і стандартів, стабілізації фінансового стану установ кримінально-виконавчої системи [14].

У 1996 р. експерти Ради Європи відповідно до рішень Уряду України протягом майже двох місяців провели вивчення чинного законодавства, інших нормативних актів, які регламентували порядок й умови виконання кримінальних покарань та практику їх застосування в Україні. Було глибоко і кваліфіковано перевірено 22 установи кримінально-виконавчої системи восьми областей. За результатами Радою Європи була зроблена та оприлюднена доповідь «Оцінка в'язничної системи України» з рекомендаціями щодо приведення її у відповідність із загальноєвропейськими стандартами, в якій наголошено на «необхідності створення пенітенціарної служби як автономної соціальної організації».

З урахуванням цих документів та за погодженням із відповідними міністерствами та відомствами 22 квітня 1998 р. Президент України Л.Д. Кучма видав Указ про утворення на базі Головного управління виконання покарань Міністерства внутрішніх справ України, що ліквідувалось, Державного департаменту України з питань виконання покарань у якості центрального органу виконавчої влади. Цим же Указом було визначено низку заходів щодо реформування та забезпечення діяльності системи виконання покарань [15, с.1]. 31 липня 1998 р. Президентом України було затверджено «Положення про Державний департамент України з питань виконання покарань».

11 грудня 1998 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з утворенням Державного департаменту України з питань виконання покарань», який створив правове поле для самостійної роботи системи виконання покарань. 1 березня 1999 р. постановою Кабінету Міністрів України № 286 «Про затвердження граничної чисельності працівників центрального апарату Державного департаменту з питань виконання покарань» було визначено граничну чисельність центрального апарату та структуру Департаменту. 12 березня 1999 р. Указом Президента України Державний департамент України з питань виконання покарань виведений з підпорядкування Міністерству внутрішніх справ та набув самостійності.

Створення Держдепартаменту, який уособлював у собі всі функції управління кримінально-виконавчою системою та підпорядковувався безпосередньо Кабінету Міністрів України, дозволило виконати зобов'язання, взяті Україною при вступі до Ради Європи, та рекомендації експертів Ради Європи щодо припинення усіх зв'язків з військовими, міліцією і демілітаризації кримінально-виконавчої системи. Проведена реорганізація спростила систему управління кримінально-виконавчою системою, яка стала більш гнучкою, оперативною, дієвою – за рахунок концентрації усіх сил та засобів в одному відомстві, у т.ч. служб охорони, нагляду та безпеки, виключила виконання невластивих їй функцій та втручання у справи посадових осіб, які безпосередньо не відповідають за діяльність кримінально-виконавчої системи, у тому числі в її господарську діяльність.

22 квітня 1999 р. постановою Кабінету Міністрів України № 653 «Про заходи щодо забезпечення діяльності Державного департаменту з питань виконання покарань» визначено джерела фінансування кримінально-виконавчої системи, порядок передачі від внутрішніх військ функції охорони установ виконання покарань, створення фонду допомоги особам, звільненим з місць позбавлення волі.

Реалізація всіх цих заходів дала поштовх для подальшої нормотворчої роботи Державного департаменту з питань виконання покарань – протягом 2001–2002 рр. було видано цілу низку відомчих нормативних актів (інструкцій, наказів, положень, вказівок тощо), спрямованих на детальну регламентацію порядку і умов виконання (відбування) окремих видів покарань як пов'язаних з ізоляцією від суспільства (довічне позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешт), так і не пов'язаних з нею (обмеження волі, громадські роботи та інші).

Нових суттєвих змін кримінально-виконавче законодавство зазнало у зв'язку з прийняттям у квітні 2001 р. нового Кримінального кодексу України, який набрав чинності з 1 вересня 2001 р. та запровадив нову систему кримінальних покарань, суттєво розширивши перелік покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Основні напрямки подальшого удосконалення кримінально-виконавчої системи були визначені у постанові Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 167 «Про затвердження Програми подальшого реформування та державної підтримки кримінально-виконавчої системи на 2002–2005 рр.».

Визначним етапом реформи стало прийняття Верховною Радою України 11 липня 2003 р. Кримінально-виконавчого кодексу України, який набрав чинності з 1 січня 2004 р. Чинний КВК України отримав переважно позитивну оцінку як з боку вітчизняних науковців і практиків, так і з боку експертів міжнародної спільноти і по праву може вважатися суттєвим кроком нашої держави вперед у напрямку наближення до вимог та правил міжнародних стандартів у сфері поводження із засудженими. Разом з тим, необхідно зазначити й той факт, що відносно нетривала практика застосування чинного КВК України вже дозволила виявити у ньому цілий ряд недоліків та прогалин, які негативно впливають на ефективність діяльності органів та установ кримінально-виконавчої системи та потребують негайного усунення.

Наступним документом, який визначив стратегічні напрямки реформування кримінально-виконавчої системи України, стала постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 167 «Про затвердження Програми подальшого реформування та державної підтримки кримінально-виконавчої системи на 2002–2005 роки» [19], згідно із вимогами якої реформування кримінально-виконавчої системи передбачалось продовжувати за такими основними напрямками: поліпшення нормативно-правового регулювання діяльності кримінально-виконавчої системи; зміцнення матеріальної бази органів і установ виконання покарань, поліпшення умов тримання ув'язнених; запровадження нових форм і методів роботи із засудженими, посилення виховного впливу на них, забезпечення ефективної соціальної адаптації; поліпшення кадрового забезпечення органів і установ виконання покарань тощо.

23 червня 2005 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (далі – Закон), який на законодавчому рівні закріпив завдання, основні принципи та правову основу діяльності, структуру, а також цілий ряд інших положень, що регламентують функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України. Хоча й окремі положення цього закону, на думку науковців і практиків, ще далекі від досконалості, значення цього закону для Державної кримінально-виконавчої служби важко переоцінити.

Відповідно до вимог Президента України та Уряду, визначених у Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада» та Законі України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік», одним із пріоритетів соціально-економічної політики було визначено удосконалення діяльності правоохоронних органів. Це потребувало перегляду концептуальних засад діяльності та подальшого розвитку Державної пенітенціарної служби відповідно до нової соціально-політичної та економічної ситуації в державі, узгодження цих процесів з реформуванням інших державних та соціальних інститутів.

Актуальним та своєчасним став Указ Президента України В.Ф. Януковича від 09.12.2010 р. № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» щодо реорганізації Державного департаменту України з питань виконання покарань у Державну пенітенціарну службу України, що став продовженням стратегічного курсу державної політики у напрямку соціальної переорієнтації процесу виконання кримінальних покарань з урахуванням міжнародних стандартів та підтримкою пенітенціарної ідеї, яка завжди знаходила сприйняття серед вітчизняних науковців та громадськості.

Слід вважати логічним продовженням указу Президента України від 09.12.2010 р. «Положення про Державну пенітенціарну службу України», затверджене указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 394, яке визначило, що Державна пенітенціарна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Важлива роль у цьому процесі належить і постанові Кабінету Міністрів України № 1062 "Про утворення територіальних органів Державної пенітенціарної служби" від 20 жовтня 2011 року.

Список використаної літератури:

1. Про Основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи в Українській РСР: Постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 11.07.1991 № 88 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=88%E0-91-%EF>.

2. Про зміни порядку відрахувань із заробітної плати засуджених, що утримуються в установах Міністерства внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.1992 № 78 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=446-92-%EF>.
3. Про скасування кримінальних покарань у вигляді заслання і вислання: Закон України від 06.02.1992 № 2175-XII // ВВР. – 1992. – № 23. – Ст. 337.
4. Про зупинення застосування статей 25-1 і 52-2 Кримінального кодексу Української РСР: Постанова Верховної Ради України від 06.05.1992 № 2359-XII // ВВР. – 1992. – № 32. – Ст. 462.
5. Про поліпшення діяльності установ кримінально-виконавчої системи: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.1992 № 446 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=446-92-%EF>.
6. Про тимчасові дільниці-поселення при виправно-трудовах колоніях: Постанова Верховної Ради України від 06.05.1993 № 3194-XII // ВВР. – 1993. – № 24. – Ст. 267.
7. Про тимчасові слідчі ізолятори на територіях виправно-трудовах колоній: Постанова Верховної Ради України від 06.05.1993 № 3195-XII // ВВР. – 1993. – № 24. – Ст. 268.
8. Про Державну програму боротьби із злочинністю: Постанова Верховної Ради України від 25.06.1993, № 3325-XII // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3325-12>.
9. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993, № 3352-XII // ВВР. – 1993. – № 35. – Ст. 360-393.
10. Про Програму приведення умов тримання засуджених, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, а також осіб, що тримаються у слідчих ізоляторах і лікувально-трудовах профілакторіях, у відповідність з міжнародними стандартами: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.1994 № 31 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=31-94-%EF>.
11. Про внесення змін і доповнень до законодавчих актів України щодо врегулювання деяких питань, пов'язаних з умовами відбування покарання засудженими: Закон України від 27.07.1994 № 137/94-ВР // ВВР. – 1994. – № 37. – Ст. 342.
12. Про особливості застосування Закону України «Про підприємства в Україні» до підприємств установ виконання покарань і лікувально-трудовах профілакторіїв Державного департаменту з питань виконання покарань: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.1994 № 352 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=352-94-%EF>.
13. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141-216.
14. Про невідкладні заходи щодо залучення до праці осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.1996 № 1454 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1454-96-%EF>.
15. Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань: Указ Президента України від 22.04.1998, N 344/98 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=344%2F98>.
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з утворенням Державного департаменту України з питань виконання покарань: Закон України від 11.12.1998 № 312-XIV // ВВР. – 1999. – № 4. – Ст. 35-36.
17. Про затвердження граничної чисельності працівників центрального апарату Державного департаменту з питань виконання покарань: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.1999 № 286 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=286-99-%EF>.
18. Про заходи щодо забезпечення діяльності Державного департаменту з питань виконання покарань: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.1999 № 653 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=653-99-%EF>.
19. Про затвердження Програми подальшого реформування та державної підтримки кримінально-виконавчої системи на 2002–2005 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 167.

Надійшла до редакції 30.03.2012

